

ПИТАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО НАТО

Унаслідок глобальних трансформацій посилились тенденції регіоналізації світового простору за різноманітними критеріями: політичним, економічним, географічним, безпековим тощо. За умов посилення інтернаціоналізації основних сфер і напрямів еволюції людства та поглиблення інтеграційних процесів в Європі, партнерство і співробітництво стають пріоритетними засобами гарантування безпеки в порівнянні з опорою на власні сили. Так, зокрема, Східна Європа в надзвичайно стислі терміни перетворилася на регіон, де все більше утверджуються європейські стандарти та принципи демократії. Сьогодні практично усі країни регіону реалізацію власних національних інтересів, забезпечення національної безпеки пов'язують з інтеграцією до європейських та євроатлантичних структур безпеки.

Інтеграція України у світове співтовариство, як окремий напрям державної політики і державного управління, стає важливою складовою загальної стратегії національного розвитку країни, однією з підвалин її національної безпеки. Євроатлантична інтеграція (ЕАІ) передбачає повноцінне інституційне включення України в потужну міжнародну безпекову організацію, що об'єднує демократичні держави, серед яких є наші стратегічні партнери і сусіди. Особливі відносини Україна – НАТО слід оцінювати, зокрема, з позицій входження України до системи формально регіональної, а фактично – глобальної безпеки, визнаючи їхній позитивний вплив на економічний і науково-технічний розвиток, а також сприяння вступу України до ЄС. Водночас, ЕАІ не заперечує участь України в інших міжнародних організаціях, найширший розвиток взаємовигідних міждержавних відносин з іншими країнами, насамперед, безпосередніми сусідами України.

**ПОЛТОРАЦЬКИЙ О.С.,
кандидат політичних
наук, доцент**

*Дипломатична академія
України
при МЗС України*

Разом з тим, інтенсивні внутрішньополітичні зміни, що почали відбуватися в Україні після президентських виборів у 2004 році, лишають досить реальну можливість уточнення пріоритетів зовнішньополітичного курсу України взагалі та засобів його реалізації зокрема. Перед органами виконавчої влади постало завдання створення діючого механізму забезпечення стабільного розвитку країни, розвитку конкурентного середовища для політичних сил, впровадження європейських підходів у реформування судової галузі влади, проведення системної реформи національного сектору безпеки і розширення демократичного цивільного контролю над Військовою організацією держави. Головна роль у вирішенні цих питань належить виконавчій і законодавчій гілкам влади. Потужним імпульсом активізації цих процесів служить чітка позиція Президента України, який гарантує незмінність і послідовність зовнішньополітичного курсу країни на європейську та євроатлантичну інтеграцію. З іншого боку, ці інтеграційні процеси неоднозначно сприймаються як усередині України (у суспільстві та органах влади, насамперед, парламенті та уряді), так і за її межами (у сусідніх державах, у тому числі, членах НАТО). Тому сучасний курс України на входження в євроатлантичне співтовариство держав сьогодні варто розглядати як неминучу дійсність з огляду на наявні та послідовні досягнення на цьому шляху з урахуванням зовнішнього фактору та, водночас, як найбільш масштабний внутрішньо-державний політичний і суспільний виклик. Це обумовило як загальнотеоретичну, так і об'єктивно-прикладну необхідність та нагальність сучасної оцінки даної проблематики.

Проблемам геополітичної самоідентифікації, національної ідентичності, а також зовнішньополітичним тенденціям і пріоритетам України, що з цього випливають, присвячені дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних фахівців. Так, у роботах науковців Ф.М. Рудича, О.П. Дергачова, Є.Б. Кіш, А.М. Макарова, В.С. Огризка, В.О. Трипольського та ін. на основі ґрунтовного розгляду проблем геополітики як науки і наукових шкіл геополітики визначаються місце і роль України в новому (постбіполярному) геополітичному просторі, аналізуються українсько-російські відносини, розглядається історія і сучасний стан європейської та євроатлантичної інтеграції України, політичний, економічний і соціокультурний виміри відносин України з державами Центральної та Східної Європи та робиться спроба проаналізувати можливі моделі геополітичного самовизначення України і на цій основі спрогнозувати її подальші відносини із стратегічними партнерами. Питанням формування української національної ідентичності та самоідентифікації на сучасному історичному етапі з точки зору аналізу її етносоціальних, мовно-культурних, політико-правових та безпекових аспектів присвячені досліджен-

ня українських науковців у галузі соціальних та гуманітарних наук – випускників програм наукового стажування у США. Йдеться, зокрема, про роботи С. Павлюка (Інститут народознавства НАН України), Н. Висоцької (Київський національний лінгвістичний університет), І. Соломадина (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна), І. Ібрагімової (Українська Академія державного управління при Президентіві України), В. Сусака та Л. Павлюк (Львівський національний університет ім. Івана Франка).

У дослідженнях таких зарубіжних фахівців як наукового співробітника Королівської військової академії (Велика Британія) Дж. Шерра, аналітика Фінського інституту міжнародних справ Аркадія Мошеса, лектора Німецької служби академічних обмінів при Київському університеті імені Тараса Шевченка Андреаса Умланда, професора політичних наук, заступника директора Інституту європейських та російських досліджень Карлетонського університету (Канада) Пітера Дудкевича, професора відділу політичних наук Йоркського університету, координатора програми досліджень посткомуністичних країн Центру міжнародних і безпекових студій при Йоркському університеті (Канада) Сергія Плеханова проблема необхідності практичного втілення переконливого і остаточного зовнішньополітичного курсу України розглядається в контексті її подальших відносин з НАТО з урахуванням можливих варіантів самоідентифікаційного вибору всіх східноєвропейських країн, а також російського зовнішнього чинника.

Метою ж даної статті є аналіз сучасних проблем і перешкод у реалізації зовнішньополітичного курсу України по відношенню до НАТО з точки зору об'єктивного осмислення перспектив її самоідентифікації як суб'єкта міжнародних відносин, безвідносно внутрішнього політичного контексту.

Дана стаття продовжує попередні дослідження автора¹.

Згідно з просторово-економічними складовими України в процесі її міжнародної ідентифікації пріоритетними можуть стати різні аспекти. Головним для країни постає той орієнтаційний аспект, який є визначальною домінантою подальшого поступу. Такий аспект поєднує в собі як геополітичні прагнення та цілісні мотивації, так і врахування історичних витоків і напрямів міжнародного розвитку в глобальному контексті.

Завдяки особливостям геополітичної та політичної географії Україна є своєрідним резонатором міжнародних процесів. Цей статус був очевидним ще під час становлення її державності і суверенітету. Очевидним він є і сьогодні. Проте й досі нашій країні не вдалося реалізувати грамотну стратегію попередження відповідних ризиків і використання переваг. Визначення зовнішньополітичного курсу, який би повною мірою відповідав національним інтересам України, з одночасним гарантуванням безпеки і,

спираючись на підтримку населення – є непротим і доленосним завданням.

Враховуючи географічне розташування України, історичні традиції та різнобарвний менталітет її населення, орієнтаційний аспект її геополітичної самоідентифікації може представляти три напрями². Перший напрям – **самостійницька орієнтація**, відповідно до якої Україна повинна піддаватись мінімально можливому впливу як із боку Сходу, так і з боку Заходу. У зовнішньополітичному та загальному військово-політичному сенсі цей напрямок передбачає набуття та збереження нейтрального та позаблокового статусу.

Іншим напрямом самоідентифікації України є її **західна інтеграція**. Зовнішньо- та внутрішньополітичний курс держави в такому випадку буде характеризуватися україно-центричністю, європоцентричністю, демократичним політичним режимом, а також інтеграційною орієнтованістю. Це означатиме орієнтованість державної політики на розвиток демократичних цінностей, беззастережний захист національних інтересів країни, а також прагнення до європейської, євроатлантичної та субрегіональної інтеграції. Крім набуття членства в ЄС і НАТО завданням зовнішньої політики держави в цьому сенсі має стати розвиток співробітництва в субрегіональних організаціях та набуття статусу регіонального лідера.

Нарешті, третім ідентифікаційним напрямком може бути певне **об'єднання з Росією**, що, іншими словами, означатиме для України схильність та визнання пріоритету Сходу. Зовнішня політика України в цьому варіанті буде характеризуватися російськоцентричністю, орієнтацією на реінтеграційні процеси та спрямованістю на включення у сферу політичних та інших інтересів РФ. У результаті реалізації самою Росією “великоросійського” євразійського геополітичного проекту по відношенню до країн та об'єднань Заходу та міжнародного співтовариства в цілому переважатимуть самоізоляціоністські зовнішньополітичні тенденції.

Найголовніша особливість української геополітики з самого початку відновлення незалежності країни полягала в її багатовекторності. Така особливість зовнішньополітичного курсу виявляється в прагненні поєднати в єдиній стратегії кілька напрямів геополітичного розвитку, причому таким чином, аби обрані вектори не перекривали один одного, а, перетинаючись, не породжували нових ускладнень. Такий підхід пов'язується з визначенням відповідних пріоритетів, оскільки багатовекторність породжує значне збільшення кількості першочергових завдань за різними напрямками і рівнями міжнародного співробітництва. При цьому аналіз переваг і хиб відповідного рішення може ускладнюватися реаліями сучасного світу. Будучи, безперечно, великою за європейськими масштабами країною, Україна ще не є достатньо реальною державою зі сформованими внутрішньополітич-

ними і зовнішньополітичними інтересами, цілями, зобов'язаннями тощо. Суперечливість української економічної політики всередині країни і за її межами, непослідовність її зовнішньої політики, що на Заході пояснюють, зокрема, безальтернативністю політичних метань України між Росією і Заходом, вже створили відповідний образ країни в очах світової громадської думки³. У цьому сенсі логічно виправданими вбачаються й вітчизняні наукові оцінки країни навіть після того, коли українське суспільство у 2004 році зробило серйозну заяву на відновлення її позитивного міжнародного іміджу та європейської ідентичності, – як **потенційно** (підкреслено автором – О.П.) існуючої держави європейського значення, що болісно намагається знайти національну форму і зміст як в економічному, так і в політичному й міжнародному плані⁴.

Відносно своєї геополітичної самоідентифікації Україна є унікально – проблемною країною вже тому, що протягом останніх 18 років всі вищезазначені напрями не тільки мали певне підґрунтя, але й залишаються в якості актуальних рис і факторів реалізації її сьогоднішнього зовнішньополітичного курсу.

Зовнішньополітичний курс України, заснований на самостійницькому виборі і, відповідно, спрямований на нейтралітет та позаблоковість, історично відіграв істотно позитивну роль в укріпленні статусу України як незалежної держави як в політичній, так і у військовій сферах. Це призвело, зокрема, до того, що Україна по суті вийшла з військових структур колишнього СРСР, однак і не увійшла до військових структур на терені СНД, з її території (крім АР Крим) були виведені іноземні війська, країна не була втягнута в численні регіональні конфлікти на терені колишнього СРСР. Все це свідчило на користь зовнішньополітичної орієнтованості України на нейтралітет та позаблоковість у перші роки її відновленої незалежності. У цьому відношенні варто зауважити, що нейтралітет в одному з його численних варіантів (евентуальний, постійний, озброєний, конструктивний, активний, позитивний тощо) дійсно зумовлює одну з фундаментальних зовнішньополітичних орієнтацій ряду країн сучасного світу і є основою їх зовнішньополітичних стратегій або стратегій національної безпеки. На відміну від держав, що оголосили себе нейтральними під час війни, постійно нейтральні держави проводять відповідну політику як у військовий, так і в мирний час та завжди відповідають відмовою стосовно надання своєї території для розташування іноземних військ і військових баз⁵.

Однак, по-перше, варто враховувати істотну різницю між різними варіантами нейтралітету, кожний з яких сьгодні має практичний сенс для національної безпеки будь-якої країни тільки тоді, коли він є міжнародновизнаним і гарантованим; та позаблоковістю, що представляє собою самостійно проголошений політичний статус ви-

ключно на національних засадах і не має ніяких гарантій чи міжнародних підтверджень, що цей статус буде поважатися іншими країнами⁶.

По-друге, практичним сенсом набуття країною нейтрального статусу є доволі обмежене коло гарантій безпеки, які надаються їй як нейтральній країні знову-таки виключно за умови визнання цього статусу з боку інших країн або міжнародного співтовариства, а також чіткого дотримання нейтральною країною своїх зобов'язань. Це такі гарантії:

- поважати нейтральний статус країни у випадку його визнання;
- не використовувати територію, повітряний і морський простір нейтральної країни і якості театру воєнних дій, а також не перевозити через цю країну військові вантажі та військові контингенти;
- не створювати на території нейтральної країни своїх військових баз чи інших військових об'єктів, а також рекрутських пунктів для набору резервістів чи військовослужбовців⁷.

По-третє, політичний реалізм однозначно визначає силу і, не в останню чергу, силу військову, як основний засіб відстоювання своїх національних інтересів і підтримання необхідного рівня національної безпеки. Альянси, блоки, союзи, унії в класичній парадигмі політичного реалізму дозволяють, насамперед, підвищити рівень національної безпеки, як внутрішньої, так і зовнішньої, ефективно протидіяти загрозам і сприяти підтримці балансу сил в анархічному за своєю природою, міжнародному навколишньому середовищі⁸. З огляду на це нейтральний статус не відповідає інтересам національної безпеки України через той факт, що забезпечення національної безпеки та оборони всіх без винятку європейських нейтральних держав по суті реалізується не завдяки надії на 100% гарантії з боку інших держав або сприятливого міжнародного середовища, а завдяки розрахунку на власний військовий потенціал, при виділенні на це досить істотних бюджетних коштів⁹; єдності нації та суспільства в поклику захищати свою державу і державність. Співставлення можливостей України та європейських нейтральних країн показує:

- всі нейтральні країни мають високо розвинуту і стабільну економіку – за загальним рівнем ВВП перевершують Україну в 3-5 разів, а за рівнем ВВП на одного жителя – у 20-35 разів;
- нейтральні країни мають високий рівень воєнних витрат – перевищують Україну в 4,5-12 разів, достатньо могутні збройні сили і розвинутий оборонно-промисловий комплекс¹⁰.

Зазначені особливості забезпечують фундамент для реалізації європейськими нейтральними державами зобов'язання захищати свій нейтральний

статус власними силами без участі в системах колективної оборони. Україні серйозно бракує як першого, так і другого. Таким чином, не існує серйозних підстав сподіватись, що нейтральний статус гарантує надійний захист від агресії чи інших загроз національній безпеці для будь-якої країни. Практичний досвід всіх без винятку європейських нейтральних країн свідчить про їх більш ніж активну участь у миротворчих програмах і ініціативах, у тому числі в рамках НАТО¹¹, а членство переважної більшості цих країн у ЄС як структури, що поступово перетворюється на самостійного актора сучасних міжнародних відносин – з цілісним дипломатичним, безпековим і оборонним механізмом, і стає очевидним доказом суто умовного існування реального нейтралітету у світі в його класичному варіанті.

Говорячи про практичну реалізацію зовнішньополітичного курсу України по відношенню до НАТО з точки зору реалій сьогодення, варто особливо відзначити, що з другої половини 1990-х років країна стала на шлях західної інтеграції. Відносини України з Альянсом, розпочаті у форматі програми “Партнерство заради миру”, як відомо, швидко набули статусу “особливих” і ефективних. Беручи до уваги той факт, що для всіх країн, які набули членства в НАТО в ході останніх раундів розширення Організації, саме партнерство об'єктивно стало невід'ємною ланкою і необхідним етапом в їх подальших відносинах з Альянсом (хоча в самій НАТО спочатку саме так не розглядалося), Україна і в цьому відношенні не стала винятком у загальній логіці євроатлантичних інтеграційних процесів, принаймні офіційно підтвердивши західний напрямок свого зовнішньополітичного курсу 23 травня 2002 року. У контексті сучасних відносин Україна – НАТО, що розвиваються у форматі Особливого партнерства та Інтенсифікованого діалогу, Президент України В.А. Ющенко на засіданні Ради міністрів оборони країн Південно-Східної Європи (РМО ПСЄ) у жовтні 2007 року зазначив, що “Україна підтверджує і чітко фіксує свій стратегічний курс на членство в Європейському Союзі і Північно-Атлантичному блоці”, а також висловив прохання до всіх європейських партнерів України підтримати прагнення своєї держави про приєднання до Плану дій набуття членства в НАТО (ПДЧ)¹². Таким чином, зараз Україна перебуває на останній формальній стадії перед вже відпрацьованою технічною процедурою реального оформлення членства в Організації.

Отже, сьогодні про відносини Україна – НАТО варто говорити як з огляду об'єктивної логіки їх розвитку, так і практичних рис внутрішньополітичної ситуації, яка на сучасному історичному етапі набула вкрай неочікуваних, особливих і неоднозначних рис у ході президентської виборчої кампанії 2004 року, а також парламентських виборів у 2006 і 2007 роках відповідно.

Загалом, можна назвати декілька основних стримуючих чинників зовнішньополітичного курсу України щодо НАТО: **відсутність демократично стабільної та ефективно функціонуючої влади, чітко і послідовно налаштованої на західний самоідентифікаційний вибір держави, похідною від чого є, у свою чергу, відсутність політичного консенсусу з цього питання всередині України; питання досягнення консенсусу всередині самої НАТО, низька підтримка населення та позиція Росії.**

Згадані риси владного чинника досить яскраво можуть бути проілюстровані на прикладі позачергової парламентської кампанії в Україні 2007 року, яка в порівнянні з попередніми вирізнялась яскравою відмінністю – відсутністю обговорення двох найактуальніших тем, які фактично поляризували українське суспільство протягом президентської 2004-го та парламентської кампанії 2006 року – відношення до НАТО і статусу російської мови. З одного боку, замовчування євроатлантичної теми є незаперечним плюсом, оскільки, по-перше, таким чином знижуються ризики нового поділу країни, а по-друге, сама натовська тема не обростає новими шарами помилок і негативу. З іншого – побоювання втратити голоси виборців через прихильність до євроатлантичного курсу не має під собою достатніх підстав, оскільки ставлення політичної сили до НАТО не є визначальним для симпатій виборців. Про це свідчить приклад блоку “Не так!”, який зробив боротьбу з євроатлантичною інтеграцією основою своєї виборчої кампанії у 2006 році і в результаті не потрапив до парламенту.

Слово “НАТО” згадується в передвиборній програмі лише однієї провідної політичної сили – Партії регіонів, у програмі якої відзначено, що ця партія виступає “за збереження позаблокового статусу України”, водночас повторюється теза з програми Соціалістичної партії України 2006 року, що “питання вступу України до НАТО може вирішуватися лише на основі результатів всенародного референдуму”. Натомість БЮТ і “НУ-НС”, у чийх лавах сконцентровано найбільше переконаних євроатлантистів, у своїх програмах не визначають своє ставлення до євроатлантичного майбутнього нашої країни¹³. При цьому лідер другої за чисельністю прихильників політичної сили в країні – БЮТ в ході парламентської кампанії 2007 року всіляко ухилялася від питань щодо НАТО, говорячи замість цього в дуже загальних рисах про європейську безпеку. При цьому уявляється доцільним підкреслити, що позаблоковість не є зафіксованою в Конституції і жодного референдуму для вступу в НАТО не вимагають ні українське законодавство, ні правила і процедури самого Альянсу. Щодо НАТО – на згаданому саміті РМО ПСЄ саму ідею приєднання України до ПДЧ підтримали лише три чверті країн-членів Альянсу, тим часом рішення в Організації приймають консенсусом. У список країн-опо-

нентів входить Німеччина, Франція, Бельгія, Італія і держави Піренейського півострова – Португалія та Іспанія¹⁴.

Дані опитувань суспільної думки в Україні станом на лютий 2007 року говорять про наступне: 45,4% респондентів твердо переконані, що Україні ніколи не треба вступати в НАТО. Натомість, 12% громадян вважають, що вступати треба і якомога швидше. Ще 9,3% впевнені, що робити це необхідно, але через кілька років, а 16% відсотків допускають членство України у Північноатлантичному альянсі “у більш далекій перспективі”. Таким чином, членство України в НАТО, якщо не зараз, то згодом, допускають 37,3% громадян, а 17,3% не визначились. Питома вага тих громадян, які вважають, що Україні ніколи не треба вступати в НАТО, найвищою є в Криму та на Донбасі (74,2%), у макрорегіоні “Південь-Південний Схід” вони становлять 55,2%, у Центрі та на Північному Сході – вже 35,3%, а на Заході – лише 18,5%¹⁵.

Для позитивної відповіді щодо членства України в НАТО з боку більшості українських громадян самої інформаційної кампанії, навіть масованої та грамотної, вже буде недостатньо. Щоб отримати необхідний показник, який перевищуватиме 50%, потрібні не тільки єдність влади в натовському питанні, але й запровадження відповідальності за свідоме і цілеспрямоване викривлення об’єктивного іміджу Альянсу через маніпулювання масовою свідомістю окремими суспільно-політичними силами і високий рівень довіри населення до самої влади.

Стосовно формування суспільної думки щодо членства України в НАТО слід зазначити, що, наводячи приклади європейських нейтральних і позаблокових держав, ЗМІ наполегливо переконують у вигідності позаблокового (тобто фактично нічим не підкріпленого) статусу. При цьому практично непоміченою у вітчизняному інформаційному просторі залишилася новина про те, що Фінляндія має намір переглянути свою політику у сфері оборони та безпеки, що може завершитися приєднанням країни до НАТО, про що свідчить проведене серед редакторів найбільших фінських газет ще у 2006 році дослідження, яке показало, що більшість із них виступає за членство Фінляндії в НАТО¹⁶. Послідовність і процедура ухвалення Фінляндією відповідного рішення, очевидно, буде такою: комісія, до якої входять представники канцелярії президента, міністерств закордонних справ, оборони та фінансів, готує відповідні висновки щодо натовського питання і передає їх у парламент країни¹⁷. Тобто рішення прийматиме держава. У разі ж необхідності проведення референдуму, то він, безумовно, відбудеться після того, як рішення прийме влада.

Нарешті, найбільш істотним зовнішнім чинником, який досить помітно впливає на суспільну думку в Україні, – є ставлення Росії до євроатлантичної інтеграції нашої країни. Адже для багатьох

українців основною причиною їхнього негативно-го ставлення до цієї ідеї є побоювання можливого погіршення відносин із Росією. На сьогодні з урахуванням викладеного достатньо впевнено можна стверджувати, що саме ступінь і характер впливу російського чинника є переконливим свідченням життєвої необхідності реалізації саме західного як єдино можливого варіанта самоідентифікаційного вибору України, точніше, його продовження як з точки зору історично вибореного суверенітету України, так і її об'єктивно існуючої державності.

Рішуче прагнення Росії всіляко протистояти просуванню України до Альянсу стало очевидним ще в березні 2005 року коли Росія почала серйозно вивчати можливість розв'язання проблем із Заходом шляхом підготовки угоди, яка б гарантувала нейтралітет і безпеку України з боку Росії та НАТО з урахуванням позицій США, Франції та Німеччини. Тобто йшлося про практичну спробу реалізації іншого варіанта самоідентифікації України. За відсутності реакції з боку відповідних країн та України вже у квітні Росія почала відкидати припустимість вступу України і до ЄС наряду із заявами окремих російських політиків щодо повернення Криму до складу Росії як плати за членство України в НАТО. Більш того, за висновками представників російських наукових та експертних кіл, які провели окрему нараду з "українського питання", у разі подальшого розвитку курсу України по відношенню до Альянсу "не таким вже і поганим варіантом" уявлялось стимулювання федералізації України із створенням незалежної Західно-української держави із шести областей зі входженням інших суб'єктів такої "федерації" до СНД¹⁸. Отже, маємо доволі чітке уявлення можливої майбутньої жорсткої гри Росії, вірогідно, із повним використанням елементів інформаційної війни у відповідних регіонах України.

При цьому очевидно, що відносини з Росією та НАТО останнім часом стали більш ніж істотно прохолоднішими. Про явно виражене повернення Росії до риторики часів "холодної війни" і відповідні висновки для національної безпеки України, зокрема її воєнної складової, свідчить

зміст недвозначних заяв начальника Генерального штабу російських збройних сил, генерала армії Ю. Балувєвського на можливий удар Росії у відповідь на розміщення елементів американської ПРО в Європі¹⁹.

Підводячи підсумки, варто зауважити: зараз Україна взаємодіє з НАТО у двох форматах – Особливого партнерства та Інтенсифікованого діалогу. Перехід на інший рівень співробітництва можливий лише за умови досягнення політичного консенсусу серед основних політичних сил України, які становитимуть стабільно функціонуючу більшість у парламенті та сформують професійний і дієвий уряд. Керівництву Альянсу важливо знати, що задекларований і законодавчо зафіксований євроатлантичний курс підтримується всіма гілками влади, через що найбільш імовірно розглядатиме офіційний лист-прохання щодо ПДЧ від України лише в разі наявності підписів під ним не тільки Президента, а й Прем'єр-міністра і спікера парламенту. За інших політичних обставин матиме місце консервація Особливого партнерства, що в кращому випадку за умови посилення тиску Заходу на Росію та усвідомлення сучасною українською адміністративно-індустріальною елітою переваг європейської моделі розвитку (включаючи гарантії власності) буде досягнутий олігархічно-елітарний консенсус стосовно бажаності продовження Україною західного курсу, однак за умови підтримки доброзичливо-лояльних відносин з Росією. Реформи за подібної "м'якої" авторитарно-олігархічної державної моделі дадуть Україні можливість, щоправда, досить повільної інтеграції до європейських економічних структур. Водночас, за такого розвитку подій процеси євроатлантичної інтеграції в сенсі досягнення її кінцевої мети будуть продовжувати затягуватись, що за об'єктивних умов існування величезної асиметрії у відносинах між Україною та Росією дасть змогу останній поступово перебрати на себе повний контроль над більшістю галузей економіки України. Висновки в цьому аспекті щодо зовнішньої політики і національної безпеки України уявляються однозначними.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Див., зокрема: Полторацький О.С. Співробітництво Україна – НАТО – важливий елемент європейської системи міжнародних відносин // Актуальні проблеми міжнародних відносин: 36. наук. праць. – К., 2000. – Вип. 21. – Ч. I. – С. 175-182; він же. НАТО: політика партнерства як шлях до зміцнення співробітництва і безпеки в Європі // Актуальні проблеми міжнародних відносин: 36. наук. праць. – К., 2002. – Вип. 31. – Ч. II. – С. 36-40; він же. Десять років партнерства Україна – НАТО: проблеми трансформації відносин // Наук. вісн. Дип. акад. України. – Вип. 10. – Ч. I. – С. 176-200; він же. Росія та Європа: система безпеки // Політика і час. – 2006. – №5. – С. 15-22 і т. д.
- ² Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика / Навч. посібник. – К.: "Либідь", 2003. – С. 130-131.
- ³ Arkady Moshes. Ukraine Between a Multivector Foreign Policy and Euro-Atlantic Integration. Has It Made Its Choice? / PONARS Policy Memo No. 426.
- ⁴ Віднянський С.В. У пошуках оптимальної зовнішньополітичної парадигми України // Україна дипломатична. Науковий щорічник. – Вип. 7. – К., 2006. – С. 55.
- ⁵ Політичний енциклопедичний словник. – К., 1997. – С. 224.
- ⁶ Holsti K. International Politics. Englewood Cliff. – 1995. – P. 102.

- ⁷ Перепелиця Г.М. Чи допоможе Україні зіграти партію "світового гравця" нейтральний статус? // День. – №1. – 16 січня 2007 р. // <http://www.day.kiev.ua/175370/>
- ⁸ Стратегії розвитку України: теорія і практика / За ред. О.С. Власюка. – К.: НІСД, 2002. – С. 258.
- ⁹ Палій О. Навіщо Україні НАТО? – К.: Дніпро, 2006. – С. 157.
- ¹⁰ Шевцов А. Нейтральна Україна – міф чи реальність? / Аналітичний моніторинг проблем і подій сучасного розвитку: Міжнародна політика/безпека. – Дніпропетровська філія Національного інституту стратегічних досліджень. – 24 січня 2006 р. // <http://www.db.niss.gov.ua/monitor/comments.php?catid=3&shownews=308>
- ¹¹ Challenges to Neutral & Non-Aligned Countries in Europe and Beyond. Ed. by Emily Munro. – Geneva Centre for Security Policy. – 2005.
- ¹² Яхно О. Контрибутор безпеки // День. – №181. – 23 жовтня 2007 р. // <http://www.day.kiev.ua/189946/>
- ¹³ Силіна Т. Неактуальна тема // Дзеркало тижня. – 2007. – №31. – 24 серпня // <http://www.dt.ua/1000/1600/60239/>
- ¹⁴ Володимир Кравченко. Перерване мовчання // Дзеркало тижня. – 2007. – №40(669). – 27 жовтня // <http://www.dt.ua/1000/1550/60940/>
- ¹⁵ Микола Сірук, Членство України в НАТО допускають 37,3% громадян // День. – 2007. – №20(2472). – 6 лютого // www.day.kiev.ua/176625/
- ¹⁶ Микола Сірук. Тар'я Халонен: Ранні заручини не обов'язково віщують про швидке весілля // День. – 2006. – №179. – 19 жовтня // <http://www.day.kiev.ua/170707/>
- ¹⁷ Див. <http://www.dt.ua/1000/1600/60239/>
- ¹⁸ Павленко А. "Фактор сусіда". Про деякі проблеми інтеграції України до НАТО та ЄС // День. – 23 квітня 2005 р. // <http://www.day.kiev.ua/136238/>
- ¹⁹ США не виключають війну з Росією // <http://www.km.ru/magazin/view.asp?id={AF3C40AD-4BBF-4F09-BDE4-AC946BFFA07F}>

Надійшла до редакції 17.04.2008